

О.С. Бондаренко, канд. екон. наук
Луганський національний аграрний університет

**ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СТРУКТУРИ ФІНАНСОВО-
КРЕДИТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ
АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Постановка проблеми. В умовах глобалізаційних трансформацій сільське господарство є стратегічним пріоритетом стійкого розвитку України в наслідок його особливого значення в забезпеченні ефективності економіки, соціального добробуту населення, вирішенні проблем продовольчої безпеки.

Система фінансово-кредитного забезпечення вітчизняних сільськогосподарських підприємств, яка склалася на сьогоднішній день, не сприяє їх ефективному розвитку, не зважаючи на те, що державою передбачені окремі заходи фінансової підтримки аграрного сектору виробництва. Вочевидь, що фінансово-кредитні відносини в аграрному секторі економіки знаходяться досі у стадії становлення, не мають системного характеру, не враховують особливості сільськогосподарського виробництва та пріоритетів його розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомі досягнення у розробці теоретичних, методологічних та прикладних аспектів проблеми фінансово-кредитного забезпечення аграрних підприємств належать вченим аграрної економічної науки, серед яких: В. Амбросов, В. Андрійчук, П. Гайдучкий, В. Гончаренко, О. Гудзь, М. Дем'яненко, Л. Дмитриченко, С. Колотуха, М. Малік, В. Месель-Веселяк, Д. Олійник, П. Саблук, О. Третяк, Д. Шиян. В роботах наведених вчених широко висвітлені питання сутності і специфіки фінансово-кредитних відносин в аграрному секторі економіки. Проте у сучасній економічній літературі комплексному дослідженню закономірностей розвитку фінансово-кредитної інфраструктури аграрного сектору приділяється недостатньо уваги.

Формулювання цілей статті. Актуальним завданням стає розвиток сільськогосподарських підприємств з використанням фінансово-кредитної інфраструктури. Вирішення цього завдання можливе за умови удосконалення управління фінансово-кредитними відносинами, законодавчої бази державної підтримки сільськогосподарських виробників, форм та методів їх кредитування, впровадження яких

сприятиме зміцненню фінансової стійкості та платоспроможності, забезпеченню достатнього рівня рентабельності підприємств.

Виклад основного матеріалу. У контексті економічних реалій сьогодення, фінансово-кредитна інфраструктура як рушійна основа поступу фінансово-кредитного забезпечення агроформувань набуває виняткового значення, оскільки сучасний фінансово-кредитний механізм в аграрному секторі економіки навіть в умовах досконалої конкуренції не може функціонувати без специфічних допоміжних інститутів, про що переконливо свідчить світовий досвід [2].

Фінансово-кредитна інфраструктура аграрного виробництва складається з двох відносно самостійних елементів: фінансової підсистеми і кредитної (рис. 1). Основу фінансової підсистеми утворюють відносини між економічними суб'єктами при формуванні і використанні фондів грошових коштів, що спрямовуються на фінансову підтримку розвитку сільського господарства, інших галузей аграрного сегменту і соціальної сфери села. Основу кредитної підсистеми становлять економічні відносини під час руху коштів у грошовій або товарній формі на умовах платності і зворотності між кредитором або позичальником, яка дозволяє долати сезонність і нерівномірність розподілу фінансових засобів протягом року у зв'язку з весняними і осінніми циклами сільськогосподарського виробництва [3].

Рис. 1. Загальна модель інституційної системи фінансово-кредитного забезпечення аграрних підприємств

Фінансово-кредитна інфраструктура аграрного сектору є відкритою, трансформаційною системою, рівень та напрями розвитку якої знаходяться у безпосередній залежності від існуючої економічної системи. На процес її формування впливає цілий ряд факторів, які доцільно розглядати з двох позицій: стримуючі і сприятливі (табл. 1).

1. Фактори, що впливають на формування і розвиток фінансово-кредитної інфраструктури аграрного сектору економіки

Стримуючі фактори	Фактори, що сприяють
Спад сільськогосподарського виробництва	Наявність потреби у фінансово-кредитних послугах
Нееквівалентність обміну між сільським господарством та промисловістю	Зміцнення курсу гривні
Значна кількість неплатоспроможних сільськогосподарських організацій	Профіцит державного бюджету
Руйнування раніше сформованих господарських зв'язків	Наявність державних програм розвитку окремих елементів фінансово-кредитної інфраструктури
Нерозвиненість законодавчої бази, що регулює інфраструктуру фінансового ринку	Наявність тимчасово-вільних грошових коштів суб'єктів регіональної економіки
Слабка інвестиційна активність держави	
Недосконалість податкової системи	
Нерозвиненість регіональних фондових ринків	
Недостатня конкуренція між суб'єктами ринку в сфері розміщення кредитних ресурсів та надання банківських послуг. Інститут приватної власності	

Кількість стримуючих розвиток інфраструктури факторів істотно перевищує число сприятливих, що, в кінцевому рахунку, і пояснює недостатню ефективність функціонування елементів фінансово-кредитної інфраструктури аграрного сектору, незбалансованість і відсутність координації їх діяльності. Державна економічна політика щодо підтримки сільськогосподарських товаровиробників має нестабільний, несистемний характер. При вивченні практики виділення дотацій і компенсацій, вони вказують на відсутність якого-небудь логічного зв'язку між розміром виділених коштів і стійкістю фінансового стану підприємства.

В той же час, не зважаючи на фінансову підтримку з боку держави сільське господарство не може нормально функціонувати без залучення позикових коштів. Багато в чому це обумовлено специфічними особливостями сільськогосподарського виробництва, тривалим технологічним процесом, сезонним розривом між виробничими витратами і отриманням грошового виторгу.

За роки ринкових перетворень держава неодноразово робила спроби зі створення ефективної системи пільгового кредитування аграрного сектора, проте скористатися кредитами банків під силу тільки фінансово стійким організаціям.

Якщо порівняти структуру капіталу сільськогосподарських підприємств (рис. 2), за 2013 р. та до кризовий 2008 р., побачимо скорочення майже в 3 рази короткострокових та в 1,6 рази довгострокових кредитів в загальній структурі капіталу. Вітчизняний і зарубіжний досвід вказує на те, що в умовах недостатнього фінансово-кредитного забезпечення малого агробізнесу і населення з боку банків, джерелом доступного і дешевого кредиту є кредитна кооперація [1].

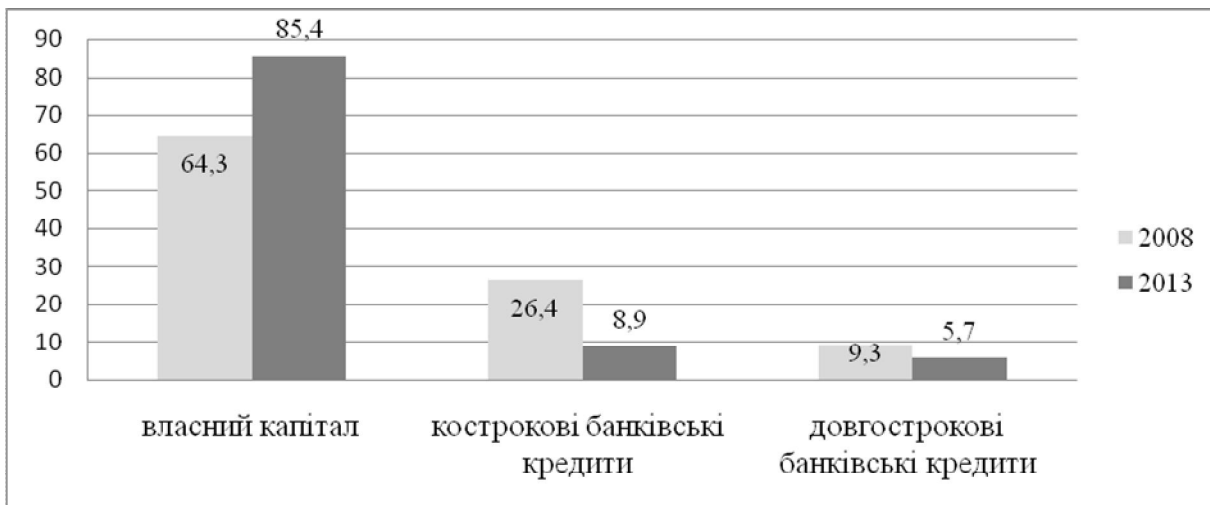

Рис. 2. Структура капіталу аграрних підприємств

Законом України «Про сільськогосподарську кооперацію» не передбачено створення кредитних кооперативів для кредитування і збереження грошових коштів членів кооперативів. В Україні існують лише кредитні спілки. У зв'язку з тим, що в законі України «Про кредитні спілки» кооперативні засади прописані недостатньо, стало можливим трактувати кредитні спілки лише як фінансової установи не звертаючи увагу на суспільну, громадську складову їх діяльності та соціальну місію. Слід також зазначити, що на відміну від аналогічних установ в інших країнах, українські кредитні спілки не об'єднані у систему, майже не

надають послуги сільськогосподарським товаровиробникам внаслідок недосконалості чинного законодавства, яке обмежує види діяльності кредитних спілок залученням депозитів і наданням кредитів лише фізичним особам.

В структурі кредитного портфеля кредитних спілок кредити, надані на ведення фермерських та особистих селянських господарств, складають лише 6 % (рис. 3).

Між тим створення кредитної спілки для надання сільгосптоваровиробникам кредитів за рахунок власних заощаджень, накопичень і позикових коштів за взаємною угодою можуть мати вої переваги, зокрема: низьку ставку відсотків за користування ними; гнучкіше реагують на зміну ситуації на фінансовому ринку; вкладення коштів у ризиковані операції заборонені, тобто фінансові втрати незначні. Крім того, управління в кредитних спілках побудоване таким чином, що потоки грошових коштів легко відстежити, а відповідно проконтролювати, оскільки основна частина грошових фондів кооперативу належить пайовикам, які і регулюють увесь кредитний процес [5].

Рис. 3. Структура кредитів за видам, наданих кредитними спілками в 2013 р. [6]

У міру стабілізації економічної ситуації в Україні кредитні спілки окрім кредитної функції, могли б виконувати ощадну, закупівельно-збутову, розрахунково-фінансову, страхову, консультаційні послуги розширеного характеру.

Заохочуючи кредитні спілки, держава може вирішити важливі проблеми: розширити джерела фінансових ресурсів і доступ до них; сприяти поживленню ділової активності в сільському господарстві; здолати постійно зростаючий дефіцит інвестицій; підвищити вірогідність

повернення кредиту і цільового використання створених пайовиками фондів; сприяти зростанню прибутків сільських жителів, стимулюючи платоспроможний попит і збільшуючи місткість сільського ринку.

Висновки та пропозиції. Функціонування основних фінансових інститутів, діючих на аграрному ринку, дозволяє стверджувати, що нині фінансово-кредитна інфраструктура аграрного сектору економіки знаходиться на стадії становлення, відрізняється незбалансованістю і нерозвиненістю окремих елементів, і неспроможна задовольнити в повному обсязі наявні потреби сільгосптоваровиробників у фінансових послугах.

Кредитні спілки на сучасному етапі розвитку кредитної системи України, спираючись на історичний досвід, повинні посісти гідне місце в кредитному обслуговуванні агропромислового підприємництва. Але для цього потрібна законодавча база, яка підтримала б цей напрям у кредитуванні. Потрібне вирішення питань, пов'язаних з реєстрацією і ліцензуванням діяльності кредитних спілок; створення нормативно-методичної та інформаційної баз їх розвитку; формування системи гарантій діяльності союзів і захисту коштів пайовиків і т. ін.

Бібліографічний список: 1. Гончаренко В. Кредитна кооперація: збудуємо нову фінансову інфраструктуру села / В. Гончаренко // Дзеркало тижня. – 2006. – 26 серп. – 1 вересня. 2. Гончаров В.Н. Формирование финансовых ресурсов в аграрных предприятиях: монография / В.Н. Гончаров, А.В. Ландик, В.С. Куприянов. – Донецк: СПД, 2009. – 224 с. 3. Гудзь О.Є. Фінансово-кредитна інфраструктура аграрної сфери України / О.Є. Гудзь // Економіка АПК. – 2009. – № 6. – С. 59-63. 4. Гудзь О.Є. Кредитна кооперація / О.Є. Гудзь // Теорія і практика ринків. – 2009 р. – № 1–2. – С. 95–102. 5. Кредитні спілки в Україні: навчальний посібник / [уклад.: Б.А. Дадашев, О.І. Гриценко]; Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України”. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2011. – 196 с. 6. Підсумки діяльності кредитних спілок, інших кредитних установ та юридичних осіб публічного права за 9 місяців 2013 року Звіт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dfp.gov.ua/fileadmin/downloads/dpn/ks_I_kv_2013.pdf

Бондаренко Е.С. Проблемы формирования структуры финансово-кредитного обеспечения развития сельскохозяйственных предприятий. В статье приведена общая модель институциональной системы финансово-кредитного обеспечения аграрных предприятий

которая состоит из двух относительно самостоятельных элементов, финансовой подсистемы и кредитной. Определено, что финансово-кредитная инфраструктура аграрного сектора является открытой, трансформирующейся системе, уровень и направления развития которой находятся в непосредственной зависимости от существующей экономической системы. Акцентируется внимание на необходимости создания кредитных союзов специализирующихся на обслуживании сельхозтоваропроизводителей, что требует изменения действующего законодательства, которое необоснованно ограничивает виды деятельности кредитных союзов предоставлением кредитов только физическим лицам.

Bondarenko O. Problems of Financial and Credit Structure Formation of Agricultural Enterprises Development Provision. A common model of institutional system of agricultural enterprises financial and credit provision which consists of two relatively independent elements, financial and credit subsystems, is given in the article. Definitely financial and credit infrastructure of the agrarian sector is an open, transforming system, level and development directions of which are in direct dependence of existing economic system. Attention is accented on the necessity of credit units creation which are specialized on the service of agrarian commodity producers, but it demands changes of current legislation which groundlessly restricts kinds of activity of the credit units by giving credits only to natural persons.